

Comparing the Efficacy of Cognitive-Behavioral Play Therapy and Narrative Therapy on the Assertiveness of Students with an Educable Intellectual Disability

Aniseh. Jabbari.Daneshvar

PhD Student in Educational Psychology, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Seyed.Davoud.Hosseininasab

Professor, Department of Psychology, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Masoumeh.Azmoudeh

Assistant professor, Department of Psychology, Tabriz Branch Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Abstract

The present study aimed to compare the efficacy of cognitive-behavioral play therapy and narrative therapy on the assertiveness of students with an educable intellectual disability. This study followed a quasi-experimental research design with a pre-test, post-test, and control group. The statistical population included all students with an educable intellectual disability enrolled in Tabriz elementary schools, of whom ۴۵ male students were randomly assigned to two experimental and one control group (۱۵ per group) using convenience sampling. The Gmbryl and Ritchie's Assertiveness Questionnaire (۱۹۷۵) were used to collect data. After the pre-test, one of the experimental groups received a play therapy program while the other group received narrative therapy. Afterward, all the groups sat for a post-test. Moreover, although the control group did not receive any therapy, they were required to participate in pre-and post-tests and complete the questionnaires. The covariance analysis revealed a significant difference in assertiveness between cognitive-behavioral play therapy, narrative therapy, and the control groups ($p < .001$). Narrative

* Corresponding Author: d.hosseininasab@iaut.ac.ir

therapy was more effective than play therapy at increasing assertiveness, with an effect size of ۶۹٪. Thus, narrative therapy and cognitive-behavioral play therapy can be used in conjunction to alleviate psychological problems in students with educable intellectual disabilities.

Keywords: Assertiveness, Cognitive-behavioral play therapy, Intellectual disability, Narrative therapy.

مقایسه اثربخشی بازی درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و قصه درمانی بر جرات ورزی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر

دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، واحد تبریز، دانشگاه آزاداسلامی، تبریز، ایران.

انیسه جباری دانشور

استاد گروه روان‌شناسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاداسلامی، تبریز، ایران.

سید داوود حسینی نسب *

استادیار گروه روان‌شناسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاداسلامی، تبریز، ایران.

معصومه آزموده

پژوهش حاضر با هدف مقایسه میزان اثربخشی بازی درمانی شناختی- رفتاری و قصه درمانی بر جرات ورزی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر صورت گرفت. این پژوهش، مطالعه‌ای نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون پس آزمون و گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش شامل دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود که در مدارس ابتدایی استثنایی شهر تبریز مشغول تحصیل بودند. نمونه‌ی آماری شامل ۴۵ دانش آموز پسر مقطع ابتدایی بود که ۱۵ نفر گروه آزمایش بازی درمانی، ۱۵ نفر گروه آزمایش قصه درمانی و ۱۵ نفر گروه کنترل با جایگزینی تصادفی در گروه‌های آزمایش و کنترل انتخاب شد. جهت جمع آوری داده‌ها، مقیاس جرات ورزی گمبریل وریچی (۱۹۷۵) مورد استفاده قرار گرفت. یکی از گروه‌های آزمایش برنامه آموزشی بازی درمانی (۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای بازی درمانی شناختی- رفتاری)، گروه دوم برنامه آموزشی قصه درمانی (۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای قصه درمانی) و گروه کنترل مداخله دریافت نکردند. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد که بین بازی درمانی شناختی- رفتاری و قصه درمانی با گروه کنترل در جرات ورزی تفاوت معناداری وجود دارد ($p < 0.001$). قصه درمانی نسبت به بازی درمانی در افزایش مهارت جرات ورزی اثربخش تر بود با ضریب تأثیر ۰.۶۹. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که قصه درمانی و

* نویسنده مسئول: d.hosseininasab@iaut.ac.ir

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته روانشناسی تربیتی..... دانشگاه آزاداسلامی واحد تبریز..... است.

۳۶ | روان شناسی افراد استثنایی | سال دوازدهم | شماره ۴۷ | پاییز ۱۴۰۱

بازی درمانی شناختی- رفتاری می تواند به عنوان مداخلات تکمیلی در جهت آموزش جرات‌ورزی و بهبود مشکلات روان‌شناختی و رفتاری دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی به کار گرفته شوند.

کلیدواژه‌ها: بازی‌درمانی شناختی- رفتاری، جرات‌ورزی، قصه درمانی، کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر.

مقدمه

در دهه‌های اخیر مسائل و مشکلات رفتاری کودکان، یکی از مباحث مهم متون روان‌شناسی، روان‌پزشکی و تعلیم و تربیت بوده است. این مشکلات در کودکان کم‌توان ذهنی به مراتب بیشتر از کودکان عادی گزارش شده است. میزان واکنش‌های هیجانی نامطلوب و مشکلات رفتاری در افراد کم‌توان ذهنی چهار یا پنج برابر افراد عادی است (هریس، مک گارتی، هیلگنکامپ، میچل و ملویل^۱، ۲۰۱۸؛ دان هالسمنز، روی آتن، اسمی چیون و اولین پولن^۲، ۲۰۲۱)؛ بنابراین مشکلات اجتماعی-هیجانی کودکان و نوجوانان با ناتوانی ذهنی اهمیت فراوانی دارد (گیگر، پیگلن و فنیگر^۳، ۲۰۲۰). افراد استثنایی حدود ۱۲ درصد از کل جمعیت جامعه را تشکیل می‌دهند که حدود ۳ درصد آن‌ها کم‌توان ذهنی هستند و از میان این تعداد، دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر ۸۵ درصد از جمعیت مذکور را شامل می‌شوند (افروز، ۱۳۹۲). بخشی از مشکلات رفتاری و اجتماعی کودکان کم‌توان ذهنی، با واکنش دیگران در برخورد با شرایط این‌گونه کودکان مرتبط است و نیز بخشی دیگر به عدم موفقیت آنان در سطحی که دیگران انتظار دارند، مربوط می‌شود (سیف نراقی و نادری، ۱۳۹۴). کریس الیور و همکاران^۴ در سال ۲۰۲۰، جولند و همکاران در سال ۲۰۰۶، گزارش کردند که این مشکلات رفتاری در کودکان و بزرگسالان به صورت روابط ضعیف با همسالان، اعتماد به نفس پایین، فرار از خانه، دزدی، رفتارهای پرخاشگرانه و رفتارهای ضداجتماعی بروز می‌کنند.

بر اساس انواع مشکلات مطرح‌شده، دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، از مهارت جرات‌ورزی ضعیفی برخوردار می‌باشند. جرات‌ورزی یک مهارت اجتماعی مهم است و موجب برخورداری از سلامت هیجانی می‌شود (گیون، ۲۰۱۰). ویژگی‌های جرات‌ورزی

۱. Harris, McGarty, Hilgenkamp, Mitchell, & Melville,

۲. Daan H.G. Hulsmans, Roy Otten, Esmee P. Schijven, Evelien A.P. Poelen

۳. Geiger, Noa Shpigelman, Feniger,

۴.

Oliver, Ch., Adams, D., Allen, D., Crawford, H., Heald, M., Moss, J., Richards, C., Waite, J., Welham, A., Wilde, L. Woodcock, K

۵. Jolanda C.H. Douma M.A., Marielle C. Dekker, Frank C. Verhulst M.D, Hans M. Koot

عبارت‌اند از: ابراز عواطف بدون اضطراب، اجرای رفتارهای مخالفی، صراحت لهجه، پذیرفتن تحسین و تمجید نسبت به خود، ابراز علاقه‌مندی، تأیید دیگران، بازداری از رفتار واکنشی، انتقادپذیری، انتقادگری، پافشاری بر خواسته‌های منطقی، مسئولیت‌پذیری، احترام متقابل، توجه به شأن انسانی مخاطب، خواستن حقوق بشر برای خود و دیگران و شاد بودن همچنین مشکلات همراه با جرات‌ورزی در ابتدای تحول در دامنه‌ای از کمرویی بسیار شدید تا رفتار پرخاشگرانه بروز پیدا می‌کند و ا. نداشتن مهارت جرات‌ورزی پیامدهایی چون عدم کارایی، بیزاری از فضای مدرسه و تحصیل، عدم موفقیت تحصیلی و شغلی، ترک تحصیل، افسردگی، عزت‌نفس پایین، احساس تنهایی و اضطراب اجتماعی را به همراه می‌آورد (عطایی، احمدی، کیامنش و سیف، ۱۳۹۸). چون این گروه از افراد، بسیار متفاوت و چالش‌برانگیز هستند و با توجه به مشکلات رفتاری آن‌ها، روش‌هایی که برای کمک به این‌گونه دانش‌آموزان استفاده می‌شود نیز باید متنوع و ویژه باشند. برای بهبود مهارت‌های اجتماعی کودکان کم‌توان ذهنی برنامه‌های آموزشی متفاوتی تهیه شده است (وو، چن، ما، و مسیلوا، ۲۰۲۰). روش‌های درمانی مختلفی برای آموزش کودکان و نوجوانان کم‌توان ذهنی پیشنهاد شده است که از آن جمله می‌توان به بازی‌درمانی و تحقیقات (۹، ضیایی میناب، ۱۳۹۹، دانیل، ۲۰۱۹)، روش قصه‌درمانی و پژوهش‌های (صادق، ۱۳۹۹، دبیریان و حیدری شرف، ۱۳۹۸، اژدری و مصطفایی، ۱۳۹۷، جیاجیاوو و همکاران، ۲۰۲۰، گیگر و همکاران، ۲۰۲۰)، شیوه‌نقاشی‌درمانی در پژوهش‌های (قاسم‌زاده و همکاران، امیری، ۱۳۹۹ و امیریان، ۱۳۹۵) و موسیقی‌درمانی (رضایی، ۱۳۹۸) اشاره کرد. از آنجا که بازی می‌تواند بسیاری از جنبه‌های رشدی کودک را به‌گونه‌ای مثبت تحت تأثیر قرار دهد، لذا شاید در کودکان کم‌توان ذهنی نیز مؤثر باشد. استفاده از بازی‌درمانی برای کودکان پریشان و دچار مشکل دارای قدرتی شفابخش است که باعث تغییرات رفتاری می‌شود و در دهه‌های اخیر در درمان بسیاری از اختلال‌های عصبی-رشدی مورد استفاده قرار گرفته است (دروز، ۲۰۰۹). یکی از برجسته‌ترین رویکردهای بازی‌درمانی که برای کودکان دبستانی طراحی شده است، بازی‌درمانی گروهی با رویکرد شناختی رفتاری است، زیرا در این رویکرد بر مشارکت

کودک در درمان تأکید می‌شود و این کار از طریق توجه کردن به موضوعاتی مانند کنترل خود و دیگران، تسلط و پذیرش مسئولیت در قبال تغییر رفتار و اکتساب مهارت‌های اجتماعی عملیاتی می‌شود (عاشوری، یزدانی‌پور، ۱۳۹۷). بازی درمانی گروهی شناختی-رفتاری راه‌های جامعه‌پذیری را برای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی مهیا می‌کند و آن‌ها به عنوان عضوی مفید و سالم وارد جامعه شده و از گرایش به رفتارهای انحرافی مصون می‌مانند. در واقع بازی درمانی رویکردی ساختارمند است که از طریق بازی می‌توان به بهترین شکل با کودکان ارتباط برقرار کرد و دنیای درونی آن‌ها را دید و به آن‌ها کمک کرد تا با خود و دیگران ارتباطی عمیق‌تر و مؤثرتر برقرار کنند و دنیای روانی و هیجانی خود را با دیگران منطبق و سازگار سازند (بریمانی، اسدی و خواجهوند، ۱۳۹۷). همچنین یکی دیگر از روش‌های مداخله روان‌شناختی کودکان و استفاده از روش‌های غیرمستقیم آموزش مهارت‌های مختلف به دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، قصه درمانی می‌باشد. قصه یا داستان متنی ادبی است که دارای کاربردهای آموزشی، تربیتی و درمانی است و پیام‌های روان‌شناختی مهمی دربردارند، آن‌ها با آشنا کردن کودکان با آنچه در ضمیر ناخودآگاهشان می‌گذرد به کودکان کمک می‌کنند تا بر مشکلات روان‌شناختی رشد فائق آیند (بتلهایم، ۱۹۷۵). آموزه‌ها و پندها در قصه برای کودکان قابل فهم و معنادار است، به همین دلیل احتمال به کارگیری و تعمیم آن‌ها توسط کودک به موقعیت‌های مشابه افزایش می‌یابد، به علاوه در قصه درمانی برون‌ریزی افکار و اندیشه‌ها صورت می‌گیرد، در واقع با این عمل آگاهی کودکان بالا رفته که این خود باعث بهبود کیفیت و کمیت ارتباطات مؤثر آن‌ها می‌شود (درویش دماوندی، درتاج، قنبری هاشم‌آبادی و دلاور، ۱۳۹۹). قصه درمانی یکی از روش‌های روان‌درمانی است که همراه با سایر رویکردهای درمانی کودکان را برای مواجهه با فقدان، ترس و اضطراب آماده می‌کند و با استفاده از روشی غیرمستقیم و جذاب، امید، انرژی و تغییر را در آن‌ها ایجاد می‌کند (ذبیح قاسمی، طهرانی‌زاده و مردوخی، ۱۳۹۸).

دو رویکرد گفته‌شده در بالا روی جنبه‌ها و اهداف متفاوتی تمرکز دارند. تکنیک‌های بازی درمانی شناختی-رفتاری در اصل بر پایه شناخت هیجانات و رفتار فعال و متقابل می‌باشد

و به صورت عملی مهارت‌های ارتباطی و سازگاری کودکان را افزایش می‌دهد (نل، ۱۹۹۹)؛ اما رویکرد قصه درمانی نوعی روایت خواندنی و یا شنیدنی است بر پایه تفکر درباره محتویات قصه و انتقال ارزش‌ها؛ هدف آموزش مهارت جرات ورزی از طریق همانندسازی با قهرمان داستان شکل می‌گیرد (اریکسون، ۲۰۱۹). همان‌طور که در پژوهش‌های شجاعی و همکاران (۱۳۹۹)، صادق (۱۳۹۹) و بیات و همکاران (۱۳۹۷) مقایسه آموزش‌های مبتنی بر بازی درمانی و قصه درمانی صورت گرفته است و همچنین با توجه به نتایج تحقیق مکارم و همکاران (۱۴۰۰) و فلاحی و کریمی ثانی (۱۳۹۵)، به نظر می‌رسد که آموزش‌های مبتنی بر قصه درمانی بتواند اثرات مطلوب‌تر و پایدارتری بر آموزش مهارت جرات مندی دانش آموزان کم توان ذهنی داشته باشد.

در مورد ضرورت پژوهش حاضر می‌توان گفت، با توجه به اینکه در آموزش و پرورش کودکان کم توان ذهنی، اکتساب مهارت‌های ارتباطی مانند جرات ورزی موضوع مهم و قابل تأملی است، نقش بازی درمانی و قصه درمانی در این حوزه اهمیت بسزایی دارد همچنین نشان دادن میزان اثربخشی روش‌های غیر دارویی، در قالب پژوهش‌های علمی و کنترل شده در کنار روش‌های درمان دارویی و خدمات روان‌پزشکی، قدم مؤثری در ترویج فرهنگ ارجاع و مراجعه به روان‌شناسان می‌باشد. در کل با توجه به اهمیت ابعاد وجودی این دانش آموزان، همچنین تحقیقات کم انجام گرفته در این مورد و از آنجا که بررسی پژوهش‌های موجود نشان می‌دهد این موضوع بدین شکل و با این مؤلفه‌ها مورد بررسی قرار نگرفته بود، بنابراین هدف از این تحقیق پاسخ به این سؤال است که آیا بین میزان اثربخشی بازی درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و قصه درمانی بر جرات ورزی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر تفاوت وجود دارد؟

روش

این پژوهش بر اساس هدف از نوع کاربردی است و روش تحقیق نیمه آزمایشی می‌باشد که در آن از طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل ناهمسان استفاده شده است. جامعه

مقایسه اثربخشی بازی درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و...؛ نقش و همکاران | ۴۱

آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ است که در مدارس استثنایی شهر تبریز دارای پرونده بوده و مشغول تحصیل می باشند. نمونه‌ی آماری شامل ۴۵ دانش آموز پسر مقطع ابتدایی بود که به صورت تصادفی تعداد ۴۵ نفر (۱۵ نفر گروه آزمایش بازی درمانی، ۱۵ نفر گروه آزمایش قصه درمانی و ۱۵ نفر گروه کنترل) با جایگزینی تصادفی در گروه‌های آزمایش و کنترل انتخاب شد.

پس از دریافت معرفی نامه از مرکز آموزش و پرورش استثنایی شهر تبریز و انجام هماهنگی لازم با مدیر، معلمان و سرپرستان دانش آموزان کم توان ذهنی و نیز جلب رضایت و آگاه ساختن آن‌ها از طرح پژوهشی، نخست با کمک معلمان پرسشنامه‌های جرات‌ورزی را برای دانش آموزان تکمیل کردیم. در مرحله بعد به تصادف یکی از گروه‌ها به عنوان گروه آزمایش بازی درمانی، یکی به عنوان گروه آزمایش قصه درمانی و دیگری به عنوان گروه کنترل انتخاب شد. سپس به گروه اول، ۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای بازی درمانی شناختی- رفتاری بر اساس بسته بازی درمانی پژوهش عاشوری و یزدانی پور (۱۳۹۷)، گروه دوم هم ۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای قصه درمانی بر اساس بسته قصه درمانی پژوهش ذبیح قاسمی، طهرانی زاده و مردوخ (۱۳۹۷) دریافت کردند و گروه کنترل هیچ گونه مداخله‌ای دریافت نکرد. بعد از درمان، پرسشنامه‌ها برای هر سه گروه تکمیل گردید.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم افزار spss ۲۴ استفاده شد. تحلیل‌های آماری با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و در بخش روش‌های آمار استنباطی از تحلیل کوواریانس استفاده شد. برای استفاده از تحلیل کوواریانس، پیش فرض‌های این آزمون مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۱. خلاصه جلسات بازی درمانی

جلسه محتوای جلسات بازی درمانی	
اول	آشنایی درمانگر با کودکان، فراهم کردن محیطی امن و مناسب، تشویق و تقویت روابط از طریق بازی و نقاشی
دوم	معرفی احساسات و شناسایی چهار هیجان اصلی (غم، خشم، شادی و ترس) و حالت‌های چهره‌ای و غیرکلامی آن‌ها و لزوم بیان تجربیات هیجانی به شیوه صحیح، آموزش مهارت‌های خودکنترلی در جهت شناسایی و ثبت هیجان‌های مختلف با استفاده از تصاویر آدمک، خمیربازی و پاتومیم و همچنین ایفای نقش

سوم	آموزش و شناسایی رفتار، افکار و هیجان از طریق نقاشی با استفاده از مداد شمعی، استفاده از کاغذ رنگی و تمرین رنگ‌آمیزی جهان خود به‌منظور افتراق نهادن بین افکار و هیجانات
چهارم	آموزش ارتباط رفتار، افکار و هیجان با استفاده از بازی با لوگو به‌صورت گروهی، اشکال هندسی و جملات تأکیدی مثبت
پنجم	آموزش افکار خودآیند و خطاهای شناختی و افکار منفی از جمله پرخاشگری و آموزش روش بازسازی شناختی با استفاده از نقاشی و عروسک‌های انگشتی (پاپت) و الگوسازی به‌منظور جایگزینی آن‌ها با افکار مثبت
ششم	آگاهی از نشانه‌های رفتارهای سازگارانه و یادگیری پاسخ‌های سازگارانه از طریق بازی با توپ و سطل (فیلم مهارت‌های زندگی / و ترانه آداب مهمان‌نوازی) به همراه بازی صندلی‌ها
هفتم	آموزش همکاری و خودباوری و افزایش اعتمادبه‌نفس و جرات‌ورزی در مقابل جمع توسط نمایش عروسکی دونفره، بازی خواندن اخبار و بازی قدرت حیوانات
هشتم	آموزش آرام‌سازی روانی و تمرین آرام‌سازی دیافراگمی از طریق حباب‌سازی، پخش ترانه و تقدیر از دانش‌آموزان

جدول ۲. خلاصه جلسات قصه درمانی

جلسه قصه‌ای که ارائه می‌شود و چارچوب جلسه	
اول	معارفه، برقراری رابطه حسنه و بیان قوانین گروه، تنظیم شناختی هیجان، آشنایی با احساسات خود و نام‌گذاری آن‌ها (داستان شیر و موش، استفاده از کتاب قصه احساس‌های تو)، طرح پرسش‌هایی در خصوص قصه
دوم	اذیت کردن دیگران، توانایی همدلی، بیان رفتارهایی که موجب ناراحتی دیگران می‌شود و شناخت پیامدهای آن، آشنایی با نتایج منفی رفتارهای ناسازگارانه و آسیب‌شناسی آن (قصه حسن کچل و پسر مردم آزار، زمین بازی شبیه جنگل است) طرح پرسش‌هایی در خصوص قصه
سوم	از کوره در رفتن، مدیریت هیجان و احساس، آشنایی کودک با رفتارهای تکانشی و پرخاشگری و آموزش کنترل خشم و صبر کردن (قصه گربه عصبانی، قصه موش کوچولو و مار زورگو)، طرح پرسش‌هایی در خصوص قصه
چهارم	آموزش مهارت‌های اجتماعی، سازگاری اجتماعی و پیروی از قوانین همکاری (قصه جغد و دارکوب) طرح پرسش‌هایی در خصوص قصه
پنجم	آموزش خودباوری و جرات‌ورزی (قصه لباس نوی امپراطور، قصه پدر و پسر، تو می‌توانی) طرح پرسش‌هایی در خصوص قصه
ششم	آموزش مهارت روابط بین فردی، رفتارهای سازگارانه (قصه سارا و مهارت‌های زندگی) طرح پرسش‌هایی در خصوص قصه
هفتم	فعالیت‌های کاغذ قلمی مانند جنگ کاغذی، داستان‌گویی و ایفای نقش با محوریت شناسایی مشکل
هشتم	طرح پرسش و پاسخ در خصوص قصه، جمع‌بندی جلسات و تقدیر از دانش‌آموزان

پرسشنامه جرات‌ورزی^۱

این پرسشنامه توسط گمبریل و ریچی (۱۹۷۵) ساخته شده است و دارای چهار ماده اصلی است که در برخی از مواد آن به دلیل عدم تطابق با فرهنگ ایرانی، تغییراتی در آن داده شده است و به ۲۲ سؤال رسیده است. هر سؤال بیان‌کننده یک موقعیت است که آزمودنی بایستی درجه نگرانی و احتمال پاسخ خود را در قبال هر سؤال مشخص سازد. هر سؤال در یک مقیاس پنج درجه‌ای (بسیار زیاد ناراحت می‌شوم=۱، زیاد=۲، متوسط=۳، کمی=۴ و اصلاً=۵) نمره گذاری می‌شود. بیشترین نمره نشان‌دهنده جرات‌ورزی بالا است. این آزمون دارای چند رشته سؤال است: رد کردن تقاضا، بیان کردن محدودیت‌های شخصی، پیش قدم شدن در یک برخورد اجتماعی و بیان احساسات مثبت، کنار آمدن و قبول انتقاد، قبول تفاوت داشتن با یکدیگر، جرات‌ورزی در موقعیت‌هایی که باید کمک کرد و باز خورد منفی. ضریب پایایی این پرسشنامه توسط گمبریل و ریچی (۱۹۷۵) ۰/۸۱ گزارش شده است (بهرامی، ۱۳۷۵). ضریب پایایی آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۹۳ بدست آمده است.

یافته‌ها

در آغاز این بخش اطلاعات توصیفی مربوط به آماره‌های میانگین، انحراف استاندارد پیش آزمون و پس آزمون جرات‌ورزی در گروه‌های مورد مطالعه طی مراحل ارزیابی در جدول درج شده است.

جدول ۳. آماره‌های توصیفی مربوط به متغیر جرات‌ورزی در پیش آزمون و پس آزمون مربوط به

قصه درمانی و بازی‌درمانی

گروه کنترل		گروه آزمایش (بازی‌درمانی)		گروه آزمایش (قصه درمانی)		گروه
انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	
۱۱/۰۶	۸۱/۰۷	۱۰/۶۹	۸۰/۷۳	۸/۳۸	۷۹/۴۰	پیش آزمون

^۱ Assertiveness

گروه کنترل		گروه آزمایش (بازی درمانی)		گروه آزمایش (قصه درمانی)		گروه
انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	
۱۱/۱۲	۸۱/۲۰	۷/۴۲	۹۲	۸/۱۰	۹۶/۶۰	پس آزمون

مندرجات جدول نشان داد که در پس آزمون میانگین نمرات جرات‌ورزی در گروه آزمایش قصه درمانی و بازی درمانی افزایش یافته؛ اما در گروه کنترل تغییر زیادی ایجاد نشده است. پیش از استفاده از تحلیل کواریانس پیش فرض‌های این آزمون از جمله نرمال بودن داده‌ها، همگنی واریانس‌ها و شیب خط رگرسیون مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به اینکه پیش فرض‌های استفاده از تحلیل کواریانس محقق شد؛ لذا برای بررسی این فرضیه از این آزمون آماری استفاده شد که نتایج در جدول نشان داده شده است. فرضیه اول: بازی درمانی و قصه درمانی بر جرات‌ورزی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی اثربخش است.

جدول ۴. نتایج تحلیل کواریانس روی نمرات پیش آزمون- پس آزمون متغیر جرات‌ورزی

منبع پراش	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	f	سطح معناداری	اندازه اثر
جرات‌ورزی	۱۱۸۸/۶۱	۲	۵۹۴/۳۰	۳۴/۸۳	۰/۰۰۱	۰/۶۹

بر اساس ارقام به‌دست آمده از جدول، پس از تعدیل نمرات پیش آزمون، اثر معنی‌داری در عامل بین آزمودنی‌های گروه وجود دارد، به‌طوری‌که نمرات نشان می‌دهد میانگین گروه آزمایش که در معرض آموزش قرار گرفته‌اند، به‌طور چشمگیری افزایش داشته است. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که قصه درمانی و بازی درمانی بر جرات‌ورزی تأثیر دارد و آن را به‌طور معناداری افزایش می‌دهد. لذا فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. فرضیه دوم: بین میزان اثربخشی آموزش بازی درمانی و آموزش قصه درمانی بر جرات‌ورزی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت وجود دارد.

مقایسه اثربخشی بازی درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و...؛ نقش و همکاران | ۴۵

از آنجا که نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد که اثرات آموزش قصه درمانی و بازی درمانی بر جرات‌ورزی در دانش‌آموزان معنی‌دار است، لذا ضروری است منابع این تأثیرات معین شود به این معنی که مشخص شود که کدام یک از روش‌های قصه درمانی و بازی درمانی در افزایش جرات‌ورزی نقش دارند. در این راستا از آزمون تعقیبی بنفرونی استفاده شد که نتایج در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۵. مقایسه زوجی اثرات قصه درمانی و بازی درمانی بر جرات‌ورزی

مقایسه بین گروه‌ها	تفاوت میانگین	خطای استاندارد میانگین	سطح معناداری	
قصه درمانی	بازی درمانی	۴/۱۴	۱/۲۰	۰/۰۴*
قصه درمانی	کنترل	۱۵/۵۱	۲/۵۳	۰/۰۱*
بازی درمانی	کنترل	۱۱/۲۷	۱/۰۹	۰/۰۴*

مندرجات جدول نشان می‌دهد که قصه درمانی و بازی درمانی نسبت به گروه کنترل برتری دارند. همچنین بین قصه درمانی و بازی درمانی بر جرات‌ورزی در دانش‌آموزان تفاوت معناداری وجود دارد و قصه درمانی نسبت به بازی درمانی برتری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

فرضیه اول: آموزش به روش بازی درمانی و آموزش به روش قصه درمانی بر جرات‌ورزی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر اثربخش است.

فرضیه دوم: بین میزان اثربخشی آموزش به روش بازی درمانی و آموزش به روش قصه درمانی بر جرات‌ورزی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت وجود دارد.

یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد که آموزش بازی درمانی و آموزش قصه درمانی، بر افزایش جرات‌ورزی مؤثر است. از طرفی بین میزان اثربخشی بازی درمانی و قصه درمانی تفاوت وجود دارد و این تفاوت به نفع قصه درمانی است. با توجه به موثر بودن روش‌های آموزشی بازی درمانی و قصه درمانی در افزایش جرات‌ورزی دانش‌آموزان در پژوهش حاضر، می‌توان گفت نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های به‌دست‌آمده از تحقیق‌های نعمت‌زاده و موسوی

(۱۳۹۹)، فتاحی، بردیده، طالبی، غلامی، امیری‌نژاد و هوشیار (۱۳۹۹)، دبیریان و حیدری شرف (۱۳۹۸)، معینی راد و محمدی (۱۳۹۸)، وحید (۱۳۹۶)، زهرا کیارسی، سمیه کیارسی و آزاده کیارسی (۱۳۹۵)، اژدری و مصطفایی (۱۳۹۷)، صادقی ثابت (۱۳۹۲)، جیاجیاوو، کگین چن، یینگ ما و جانا و موسیلووا (۲۰۲۰)، آنات گیگر، سارمیت دخیگلنمن، رینات فنیگر (۲۰۲۰)، دانیل (۲۰۱۹) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت اریکسون قصه را تلقین شفابخش می‌داند که موجب کاهش مشکلات کودک شده، به طوری که اهمیت همسان‌سازی با شخصیت‌ها و یا موقعیت‌هایی که قصه او را در کشف عواطف خود و دیگران یاری می‌کند. همچنین معتقد است: کودکان با دیدن کسانی که رفتارهای تحسین برانگیز دارند و گوش کردن به حرف‌های آنان، از طریق پس‌خوراند، به ارزش اعمال و رفتار خود پی برده و درصدد افزایش سازگاری و کارایی خود در محیط برمی‌آیند که قصه یا داستان متنی ادبی است که دارای کاربردهای آموزشی، تربیتی و درمانی است و پیام‌های روان‌شناختی مهمی دربردارند، آن‌ها با آشنا کردن کودکان با آنچه در ضمیر ناخودآگاهشان می‌گذرد به کودکان کمک می‌کنند تا بر مشکلات روان‌شناختی رشد فائق آیند. امروزه دانشمندان تعلیم و تربیت معتقدند که قصه‌ها قادرند بین دنیای تخیلی و افسانه‌ای کودکان با دنیای واقعی بزرگسالان ارتباط برقرار کنند و بسیاری از ارزش‌های اخلاقی و تربیتی موردنیاز انسان را تفهیم کرده و به دیگران منتقل کنند. از طریق داستان‌سرایی می‌توان ارزش‌های اخلاقی کودکان را پرورش داد و صفات پسندیده را در آن‌ها قوام و دوام بخشید. از طریق بازی درمانی با رویکرد شناختی- رفتاری، احساسات منفی و مثبت خود را آشکار کنند و تخلیه روانی شوند، درمانگران از طریق بازی به تعامل دوجانبه و مشارکت فعال آنان به دانش‌آموزانی که از مهارت‌های ارتباطی، اجتماعی یا عاطفی ضعیف برخوردار هستند، رفتارهای سازگارانه تر و جرات‌مندانه تری را آموزش می‌دهند (نل، ۱۹۹۹). لذا قصه درمانی به دلیل ارزش‌های بنیادین، ازجمله تسهیل در آموزش، کمک به شکل‌گیری رشد شخصیت کودکان، کمک به شکل‌گیری رفتار کارآمد و کنترل هیجان، مفید و نسبت به بازی درمانی مؤثرتر می‌باشد. در واقع قصه درمانی این فرصت را به کودکان می‌دهند که راهبردهای حل

مسئله را خود یافته و این راهبردها برای رشد مهارت‌های اجتماعی، کنترل هیجان و یادگیری رفتارهای صحیح نیز مؤثر است. این نوع مداخلات می‌تواند برنامه‌ای مناسب و مفید برای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر باشند و عملکرد زندگی آن‌ها را بهبود بخشند.

در آموزش به روش قصه‌درمانی تلاش بر این است که کودکان نسبت به احساسات و افکار خود آگاهی بیشتری داشته باشند و روش‌های حل مشکلات و مهارت‌آموزی را به دست آورند. قصه‌درمانی از طریق کنترل افکار و احساسات می‌تواند باعث سلامت روان دانش‌آموزان شود؛ و همچنین آموزش به روش بازی‌درمانی، افکار درونی کودک را با دنیای خارجی او مرتبط ساخته و باعث می‌شود دانش‌آموزان بتوانند اشیای خارجی را تحت کنترل خود دریاورند و مشکلات هیجانی و رفتاری آن‌ها کاهش یابد.

محدود بودن دامنه پژوهش به دانش‌آموزان دبستانی دختر کم‌توان ذهنی شهر تبریز و عدم مهارت‌های اثرگذار محیطی، خانوادگی و اجتماعی بر مهارت‌جرات‌ورزی این کودکان از محدودیت‌های پژوهش حاضر بود. پیشنهاد می‌شود برای افزایش قدرت تعمیم‌پذیری، در سطح پژوهشی، این پژوهش در سایر شهرها و مناطق متفاوت، دانش‌آموزان دختر دیگر مقاطع و اختلال‌های روان‌شناختی دیگر اجرا شود. با توجه به اثربخشی بازی‌درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و قصه‌درمانی بر جرات‌ورزی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، در سطح کاربردی پیشنهاد می‌شود با اجرای دوره‌های آموزشی و تهیه کتابچه‌ای علمی، بازی‌درمانی شناختی-رفتاری و قصه‌درمانی به مربیان و مشاوران مراکز مشاوره آموزش و پرورش استثنایی ارائه شود تا با به‌کارگیری محتوای این برنامه‌درمانی، جهت بهبود مهارت‌جرات‌مندی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی گامی عملی بردارند.

در اجرای پژوهش ملاحظات اخلاقی مطابق با دستورالعمل کمیته اخلاق دانشگاه آزاد واحد

تبریز در نظر گرفته شده است و کد اخلاق به شماره ۱۴۰۰،۰۱۹ IR.IAU.TABRIZ.REC. دریافت شده است.

منابع

- اریکسون، م. (۱۳۹۸). نقش قصه در تغییر زندگی و شخصیت (قصه درمانی). (ترجمه مهدی قراچه داغی). تهران: دایره.
- اژدری، آ؛ و مصطفایی، ع. (۱۳۹۷). اثربخشی قصه درمانی بر سازگاری اجتماعی دختران کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر. ششمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روان‌شناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران.
- افروز، غ. (۱۳۹۲). روان‌شناسی و توان‌بخشی کودکان آهسته‌گام. (چاپ یازدهم). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- امیری، ح؛ و امیریان، ک. (۱۳۹۵). اثربخشی نقاشی درمانی در کاهش کاستی توجه-بیش‌فعالی کودکان پسر کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر. فصلنامه نسیم تندرستی، ۵(۲)، ۱-۸.
- انجمن روان‌پزشکی آمریکا. (۱۳۹۴). راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های ذهنی. (ترجمه فرزین رضاعی، علی فخرایی، آتوسا فرمند، علی نیلوفری، زانت هاشمی آذر و فرهاد شاملو). تهران: کتاب ارجمند. (۲۰۱۳).
- بتلهایم، ب. (۱۳۹۹). افسون/افسانه‌ها (ترجمه اختر شریعت‌زاده). تهران: هرمس، (۱۹۷۵).
- بریمانی، صاحبه، اسدی، جوانشیر و خواجه‌وند، افسانه. (۱۳۹۷). اثربخشی بازی‌درمانی بر سازگاری اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی کودکان ناشنوا. توان‌بخشی، ۱۹(۳).
- بیات، فرشته، رضایی، علی محمد؛ و بهنام، بهناز. (۱۳۹۷). مقایسه اثربخشی بازی‌درمانی و قصه‌گویی بر بهبود نشانگان اختلال نقص توجه / بیش‌فعالی دانش‌آموزان. مجله دانشگاه علوم پزشکی قم، ۱۲(۸)، ۵۹-۶۸.
- حسین‌زاده، م. (۱۳۹۷). مقایسه اثربخشی بازی‌درمانی شناختی رفتاری و قصه‌درمانی بر علائم کمبود توجه/بیش‌فعالی و تکانش‌گری دانش‌آموزان ابتدایی پسرانه دوره اول تبریز. رساله دکترای، دانشگاه آزاد اسلامی تبریز.
- دبیریان، م؛ و حیدری شرف، پ. (۱۳۹۸). اثربخشی قصه‌درمانی بر کاهش میزان اضطراب و بهبود هراس اجتماعی کودکان کم‌توان ذهنی شهر کرمانشاه. فصلنامه راهبردهای نو در روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۲(۴)، ۱-۱۱.

مقایسه اثربخشی بازی درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و...؛ نقش و همکاران | ۴۹

درتاج، ف؛ و فردید، س. (۱۳۹۷). مقایسه سبک دلبستگی، احساس تنهایی و جرات‌ورزی نوجوانان قربانی زورگویی با نوجوانان عادی مدارس دوره اول متوسطه. *مجله روان‌شناسی مدرسه*.
دروزی، آ. (۱۳۸۹). ترکیب بازی درمانی با رفتاردرمانی شناختی. (ترجمه غزال رضایی). تهران: نشر وانیانیا. (۲۰۰۹).

درویش دماوندی، ز، درتاج، ف، قنبری هاشم آبادی، ب. و دلاور، ع. (۱۳۹۹). اثربخشی قصه درمانی مبتنی بر کنش‌های اجرایی روزمره بر بهبود نظم جویی شناختی هیجان‌ب کودکان مبتلا به اختلال نارسایی توجه/بیش‌فعالی. *مجله علوم روان‌شناختی*، ۱۹(۹۰)، ۷۸۷-۷۹۷.

ذبیح قاسمی، م، طهرانی زاده، م. و مردوخی، م. (۱۳۹۸). اثربخشی قصه درمانی بر سازگاری اجتماعی و احساس تنهایی کودکان معلول جسمی حرکتی. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۱۹(۲)، ۵-۱۶.

رضایی، ع. (۱۳۹۸). اثربخشی موسیقی بر توجه و سازگاری اجتماعی کودکان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر، پایان‌نامه ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

روشن، آ. (۱۳۹۶). قصه‌گویی: چگونه از داستان برای کمک به کودکان در رفع مشکلات زندگی بهره ببریم. (ترجمه بهزاد یزدانی و مژگان عمادی). تهران: جوانه رشد.

سانتراک، ج. (۱۳۹۳). روانشناسی تربیتی. (ترجمه حسین دانش‌فر، شاهده سعیدی و مهشید عراقچی). تهران: رسا. (۲۰۰۸).

سیف‌نراقی، م. و نادری، ع. (۱۳۹۴). روانشناسی و آموزش کودکان کم‌توان ذهنی (ویرایش سوم). تهران: انتشارات سمت.

شجاعی، ز، گل‌پرور، محسن. آقایی، اصغر؛ و بردبار، محمدرضا. (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی هنر بازی درمانی شناختی رفتاری و قصه درمانی شناختی رفتاری بر کیفیت زندگی وابسته به سلامت کودکان مبتلا به سرطان. *نشریه کومش*، ۲۲(۲)، ۲۴۴-۲۵۴.

صادق، ل. (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی بازی درمانی و قصه درمانی بر افزایش خودکارآمدی و حل مسئله در کودکان تک‌وآند دوره ابتدایی. *دومین کنگره تازه یافته‌ها در حوزه خانواده، بهداشت روان، اختلالات، پیشگیری و آموزش*.

ضیایی میناب، ن. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر بازی درمانی شناختی-رفتاری بر کاهش پرخاشگری جسمانی، کلامی و رابطه‌ای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی پسر ۷ تا ۱۲ ساله شهرستان میناب. *فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی*، ۱۶(۵).

عاشوری، م. و عابدی، ا. (۱۳۹۹). فرا تحلیل تأثیر مداخلات مبتنی بر بازی‌درمانی بر رفتارسازی کودکان کم‌توان ذهنی. *سلامت روان کودک*، ۷(۱)، ۹۴-۱۰۵.

عاشوری، م. و یزدانی پور، م. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر آموزش بازی‌درمانی گروهی با رویکرد شناختی رفتاری بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی. *توان‌بخشی*، ۱۹(۳).

عطایی، ف.، احمدی، ع.، کیامنش، ع. و سیف، ا. (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش مهارت جرات‌ورزی، برافزایش انگیزش تحصیلی و کاهش اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان. *فصلنامه خانواده و پژوهش*. (۴۶).

فتاحی نبی، م.، طالبی، ر.، غلامی، ز.، اکبری نژاد، م. و هوشیار، ن. (۱۳۹۹). اثربخشی قصه‌درمانی بر کاهش مشکلات رفتاری دانش‌آموزان. *نشریه سلامت روان کودک*، ۷(۴)، ۲۹۶-۳۱۱.

فلاحی و. و کریمی ثانی، پ. (۱۳۹۵). اثربخشی قصه‌درمانی بر بهبود مهارت‌های ارتباطی و تعاملات اجتماعی کودکان مبتلا به اوتیسم. *نشریه پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی*، ۷(۲)، ۸۱-۱۰۴.

قاسم‌زاده، س.، امینی، س. و نوروزی، ر. (۱۳۹۹). تأثیر آموزش نقاشی انگیزشی بر رفتار پرخاشگرانه دانش‌آموزان پسر کم‌توان ذهنی. *فصلنامه کودک‌ان استثنایی*، ۲۰(۱)، ۴۵-۵۶.

کادوسون، ه.، شیفر، ج. (۱۳۹۷). *۱۰۱ تکنیک بازی‌درمانی*. ترجمه الهه محمداسماعیل. تهران: انتشارات دانژه.

کیارسی، ز. کیارسی، س. و کیارسی، آ. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر انیمیشن‌های داستانی بر رشد و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر. *فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۶(۴)، ۹۱-۱۱۰.

لواسانی، م.، کرامتی، ه. و کدیور، پ. (۱۳۹۷). اثربخشی بازی‌درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری بر سازگاری اجتماعی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان با اختلال خواندن. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۷(۳)، ۹۱-۱۰۹.

معینی راد، ج. و محمدی، ی. (۱۳۹۸). تعیین اثربخشی رویکرد درمانی قصه‌محور بر تاب‌آوری و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی دوره متوسطه تحصیلی آموزش‌وپرورش ناحیه سه شیراز. *چهارمین کنفرانس دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامعه‌شناسی ایران، تهران*.

مقایسه اثربخشی بازی درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و...؛ نقش و همکاران | ۵۱

مکارم، م؛ و یوسفی، ز. (۱۴۰۰). اثربخشی گروه درمانی روان نمایشگری بر جرات مندی، پذیرش بی قید و شرط خود و روحیه قدردانی در افراد دارای معلولیت جسمی، حرکتی. مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. ۲۰(۶)، ۶۸۱-۶۹۶.

نعمت زاده، پ و موسوی، خ. (۱۳۹۹). مقاله مروری نقش بازی درمانی و قصه درمانی بر بی قراری و بی توجهی و پر خاشگری کودکان مبتلابه نقص توجه. نشریه پژوهشنامه اورمزد، شماره ۵۳، ۷۱-۵۴.

وحید و. (۱۳۹۶). قصه درمانی و مهارت های اجتماعی در کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر. مجموعه مقالات ششمین کنگره انجمن روانشناسی ایران، روانشناسی معاصر، ۱۲، ۱۸۴۸-۱۸۵۱.

هارون رشیدی، ه. و کاظمیان مقدم، ک. (۱۳۹۷). رابطه الگوهای ارتباطی، انعطاف پذیری و انسجام خانواده با جرات ورزی دانش آموزان دختر. فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده. ۱۳(۴۴)، ۱۶۵-۱۸۳.

References

- American Association on Mental Retardation. (۲۰۰۲). *Mental retardation: Definition, classification, and systems of supports* (۱st ed) (Translated by BehPajooh, A., & Hashemi, H). Tehran: Tehran University Publications. (in Persian).
- American Psychiatric Association (۲۰۱۵). *Diagnostic and Statistical Guide to Mental Disorders*. (Translated by Farzin Rezaei, Ali Fakhraei, Atosa Farmand, Ali Niloufari, Janet Hashemi Azar and Farhad Shamloo).
- Bettelheim, B. (۱۳۹۹). *The Enchantment of Legends* (translated by Akhtar Shariatzadeh). Tehran: Hermes, (۱۹۷۵).
- Bigby, C., & Craig, D. (۲۰۱۷). A case study of an intentional friendship between a volunteer and adult with severe intellectual disability: "My life is a lot richer!" *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, ۴۲(۲), ۱۸۰-۱۸۹.
- Daan H.G. Hulsmans, Roy Otten, Esmee P. Schijven, Evelien A.P. Poelen. (۲۰۲۱). Exploring the role of emotional and behavioral problems in a personality-targeted prevention program for substance use in adolescents and young adults with intellectual disability. *Research in Developmental Disabilities*, volume ۱۰۹.
- Daniel, S. (۲۰۱۹). Engaging The Feedforward Qualities of Communicative Musicality in Play Therapy With children with Autism. *The Arts in Psychotherapy*, ۶۵.
- Erickson, M. (۲۰۱۹). *The role of story in changing life and personality (story therapy)*. (Translated by Mehdi Qaracheh Daghi). Tehran: Circle.

- Geiger, A., Noa Shpigelman, N., Feniger, R. (۲۰۲۰). The Socia-Emotional World of Adolescents With Intellectual Disability: A Drama Therapy-Based Participatory Action Research. *The Arts In Psychotherapy*, volume ۷۰.
- Guyen, M. (۲۰۱۰). An analysis of the vocational education undergraduate students' levels of assertiveness and problem-solving skills. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, Volume ۲, Issue ۲, Pages ۲۰۶۴-۲۰۷۰.
- Harris, L., McGarty, A. M., Hilgenkamp, T., Mitchell, F., & Melville, C. A. (۲۰۱۸). Correlates of objectively measured sedentary time in adults with intellectual disabilities. *Preventive Medicine Reports*, ۹, ۱۲-۱۷.
- Jolanda C.H. Douma M.A., Marielle C. Dekker, Frank C. Verhulst M.D, Hans M. Koot. (۲۰۰۶). Self-Reports on Mental Health Problems of Youth With Moderate to Borderline Intellectual Disabilities. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. volume ۴۵, issue ۱۰, ۱۲۲۴-۱۲۳۱.
- Knell, S.M. (۱۹۹۹). *Cognitive-Behavioral Play Therapy*. In S.W. russ & T. Ollendic (Eds.), *Handbook of psychotherapies with children and families* (pp: ۳۸۵-۴۰۴). New York: Kluwer Academic/plenum publishers.
- Mansell, J. (۲۰۱۲). *Active support: enabling and empowering people with intellectual disabilities*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Oliver, Ch., Adams, D., Allen, D., Crawford, H., Heald, M., Moss, J., Richards, C., Waite, J., Welham, A., Wilde, L. Woodcock, K. (۲۰۲۰). The behavior and well-being of children and adults with severe intellectual disability and complex needs: the BE-Well checklist for carers and professionals. *Pediatrics and Child Health*, volume ۳۰, issue ۱۲, ۴۱۶-۴۲۴.
- Wu, J.J., Chen, K., Ma, Y., Vomocilova, J. (۲۰۲۰). Early Intervention For Children With Intellectual and Developmental Disability using Drama Therapy Techniques. *Children and Youth Service Review*, ۱۰۹.

استناد به این مقاله: نقش. (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی بازی درمانی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری و قصه درمانی بر

جرات ورزشی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر، *روان شناسی افراد استثنایی*، ۱۲(۴۷)، ۳۳-۵۱.

DOI: ۱۰.۲۲۰۵۴/jpe.۲۰۲۲.۶۵۱۶۹.۲۴۰۱

Psychology of Exceptional Individuals is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial ۴,۰ International License.

